

1. Obiekt **KOŚCIÓŁ KATOLICKI PARAFIALNY, EWANGELICKI PARAFIALNY, OB.
RZYMSKO-KATOLICKI PARAFIALNY P.W. NARODZENIA NAJSWIĘTSZEJ MARI
PANNY**

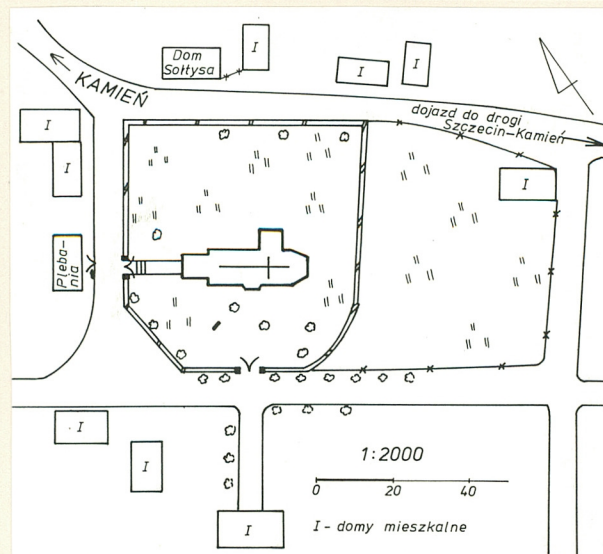
2. Czas powstania
ok. 1500, 1750, 1913
1645-wieża

3. Miejscowość
J A R S Z E W O

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

1

4. Adres Kościoła rzym-kat. parafialny
p.w. Narodzenia NMP., Jarszewo 34,
72-414 Kamień Pom., diec. szczec-kam.
nr hipoteczny KW [redacted] z 1975 r.

lub ewid. gruntów

5. Przynależność administracyjna

województwo szczecińskie

gmina Kamień Pomorski *pow. KAMIEŃSKI*

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Jarsow, Jassow

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo szczecińskie

powiat Kamień Pomorski

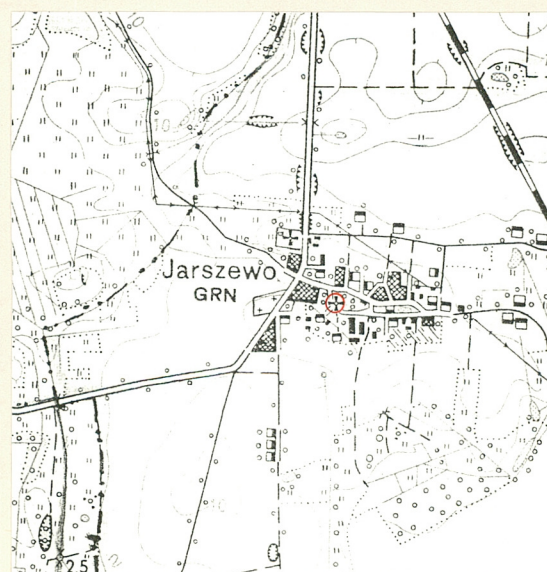
8. Właściciel i jego adres Parafia rzym-kat.
p.w. Narodzenia NMP. Jarszewo 35,
72-414 Kamień Pomorski, diec.
szczecińsko-kamieńska

9. Użytkownik i jego adres

jw.

10. Rejestr zabytków

Nr A-1341 12.09.
332 data 1958 r.

Pierwsze wzmianki dotyczące Jarszewa - wsi kapitulanej klasztoru dominikańskiego z Kamienia - pochodzą z 1308, 1312 i 1321 roku. Ok. 1380 r. wieś liczyła 24 włóki ziemi, w tym 2 należące do probostwa. W 1594 r. było tu 11 gospodarzy, każdy rozporządzał 2 włókami ziemi. W 1870 r. wieś liczyła 389 mieszkańców, w tym 85-ciu gospodarzy, a ziemie obejmowały 2269 mórg. W 1939 r. było tu 27 gospodarstw z 445 - cioma ha ziemi.

Pierwsza informacja dotycząca kościoła w Jarszewie pochodzi z 1534 r. Budowla wzniesiona z głazów narzutowych w swym rdzeniu jest późnogotycka. Wznoszona jako kościół katolicki parafialny pod patronatem kapituły katedralnej, następnie znajdowała się pod opieką państwa. Jako świątynia protestancka /ewangelicka/ od 1594 r. posiadała filię w Górkach. Parafia obejmowała ponadto: Buszęcin, Dusin, Michałowo, Rzewnowo i Skarchowo; czasowo także Dobropole.

Pożar w 1634 r. zniszczył kościół wraz z wieżą. Natychmiast przeprowadzono remont nawy, natomiast wieżę w 1645 r. odbudował mistrz ciesielski Marten Bellin. W l. 1633-34 zbudowano ambonę na koszt ówczesnego proboszcza, pomalowaną wraz z ołtarzem, wykonanym w 1653 r. przez stolarza Gregora Beckmanna, przez Christiana Basske z Gryfina w 1665 r. W 1681 r. malowidła we wnętrzu / na stropie, stalach i obrazy olejne/ wykonał Joachim Sellin z Wolina. W 1694 r. przemurowano okna. W 1714 r. wymurowano przypory zachodnie. W 1750 r. rozbudowano nawę w kierunku południowym i wschodnim, a od północy dobudowano zakrystię. W 1913 r. przeprowadzono remont kapitalny. M.in. rozebrano strop drewniany z malowidłami J.Sellina, podwyższono ściany nawy i przykryto kościół sklepieniem beczkowym. Nowe malowidła na sklepieniu wykonał na wzór mal. Sellina - A.Wild z Hannoveru.

Sytuacja - Kościół usytuowany w zachodniej części wsi, na wydzielonym drogami terenie nieużytkowanego obecnie cmentarza, otoczonego murem z kamienia i cegły. Na zachód od kościoła znajduje się plebania. Kościół orientowany.

Materiał - Kościół wzniesiony na kamiennym fundamencie. Ściany murowane częściowo z ciosanych głazów granitowych /starsze fragmenty nawy/, częściowo z cegły palonej, na zaprawie wapiennej. Tynk zewnętrzny drobno karbowany, wewnętrzny gładki. Przypory zachodnie murowane z cegły palonej na zaprawie wapiennej. Detal architektoniczny z pogrubionego tynku, gładki. Wieża z dębowego fachwerku o przyziemiu otynkowanym, wyżej oszalowana. Sklepienie nawy i prezbiterium beczkowe, oszalowane i polichromowane, z częściowo odkrytym wiązaniem dachowym; pięcioprzęśtowe. Strop w zakrystii płaski, drewniany, otynkowany. Wieżba dachowa drewniana, jętkowo-stolcowa. Dach kościoła pokryty karpiówką o układzie podwójnym, wieży kryty łupkiem. Podłoga ceglana. Schody zewnętrzne betonowe, jednobiegowe. Schody wewnętrzne drewniane, zabiegowe. Drzwi zewnętrzne główne zachodnie oraz południowe drewniane, pełne, opierane deskami, prostokątne, dwuskrzydłowe. Nad drzwiami p.d. dwudzielne, łukowo zwieńczone, zakratowane nadświetle. Drzwi zewn. do zakrystii o podobnej konstrukcji, jednoskrzydłowe, od zewnątrz w opasce z kluczem. Drzwi wewnętrzne zachodnie drewniane, pełne, dwuskrzydłowe, zwieńczone półkoliście, na zawiasach pasowych. Drzwi wewnętrzne północne - do zakrystii - drewniane, jednoskrzydłowe, zwieńczone półkoliście, o polichromowanych płycinach w obramieniu ornamentycznym z liści akantu. Drzwi wewnętrzne południowe drewniane, płycinowe, górą szklone, dwuskrzydłowe. Okna w ościeżach bez rozglifień, drewniane, krosnowe, zwieńczone łukiem odcinkowym, czteropodziałowe, zakratowane. Okno p.n. zakrystii drewniane, krosnowe, prostokątne, bez podziałów. Wszystkie okna od zewnątrz obramowane płaskimi opaskami z kluczem, wykonanymi z pogrubionego tynku.

Rzut - Prostokątny o tetragonalnie zamkniętej ścianie wschodniej. Przy ścianie zachodniej węższa od nawy, wieża, o rzucie kwadratu, o wewnętrznych wtórnych podziałach. Zachodnie naroża nawy oszkarpowane. Od północy do nawy przylega zakrystia wzniesiona na rzucie kwadratu, o wewnętrznych prostokątnych podziałach. Przy południowej ścianie nawy, wydzielona z wnętrza kościoła wnęką, mieszcząca emporę, znajdującą się z pewnością na miejscu pierwotnej p.d. ściany nawy, w ścianie zewnętrznej wyróżniającą się niewielkim ryzalitem o wykroju falistym, ujmującym południowe wejście do kościoła. Pozostałe wejścia: od zachodu przez wieżę /główną/, w związku z poszerzeniem kościoła w stronę p.d. nieco przesunięte w kierunku północnym; oraz wejście p.n. przez zakrystię.

Bryła - Kościół bez podpiwniczenia, o bryle zwartej i prostej, jednokondygnacyjny z trójbocznie zamkniętą ścianą wschodnią prezbiterium i czworoboczną wieżą od zachodu, zwieńczoną ośmiobocznym hełmem. Nawa i prezbiterium tej samej wysokości, nakryte wspólnym dachem - o dwóch spadach nad nawą i trzech nad prezbiterium. Od p.n. niższa od korpusu - zakrystia, zadaszona trójspadowo. Wieża zachodnia czworoboczna u podstawy, zwężająca się ku górze, nakryta jest ostrosłupowym ośmiobocznym hełmem, który góruje ponad kalenicą dachu kościoła.

Elewacje - Północna - w związku z wielofazowym wznoszeniem kościoła elewacja ma nieregularny rozstaw otworów okiennych, zwieńczonych łukiem odcinkowym. Trójosiowa.

14. Kubatura 2099 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 317,2 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne Sakralne	17. Użytkowanie obecne Sakralne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.) 1962 r. - remont wieży		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Nieznacznie obite tynki zewnętrzne. Pokrycie dachu kościoła, zwłaszcza wieży, wymaga uzupełnienia. Stalle o uszkodzonych elementach snycerskich. Obrazy olejne zwł. Sąd Ostateczny /bardzo przyciemniony/ wymagają konserwacji.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Konieczny remont dachu kościoła, zwłaszcza hełmu wieży, pokrytego łupkiem.			

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

Karta zielona - PSOZ o/Sz-n

Mapa z 1887 r./przedruk z 1929 r./topograficzna 1:25000

22. Bibliografia

G.Bronisch, W.Ohle, Kreis Kammin Land, Stettin 1939, s.226-235.

H.Berghaus, Landbuch des Herzogtums Stettin von Kamin und Hinterpommern, II Th., VI B., Berlin 1870, s.302-303, 390.

Z. Świechowski, Architektura granitowa Pomorza Zachodniego w XIII w., Poznań 1950.

23. Uwagi różne

Nr 145-0106-Konser 389d/12 Neg.Nr. 54.002-54.009,
54.014, 54.026

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

tekst Lidia Kozłowska, maj 1997 r. *Lidia Kozłowska*
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki Lidia Kozłowska, maj 1997 r. *Lidia Kozłowska*
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. Lidia Kozłowska, maj 1997 r. *Lidia Kozłowska*
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów PSOZ o/Sz-n

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki
2 wkładki

1. Miejscowość J A R S Z E W O
 2. Gmina Kamień Pomorski
 3. Województwo szczęcińskie

4. Obiekt (nazwa jak w karcie)
KOŚCIÓŁ KATOLICKI PARAFIALNY,
 EWANGELICKI PARAFIALNY, OB. RZYMSKO-
 KATOLICKI PARAFIALNY P.W. NARODZE-
 NIA NAJSWIĘTSZEJ MARII PANNY

5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
9 fotografii, spis fotografii

2

4

6

3

5

Spis ilustracji:

1. Elewacja północna.
2. Elewacja południowa.
3. Portal południowy.
4. Elewacja wschodnia.
5. Elewacja zachodnia.
6. Fragment elewacji pñn. /zakrystia/.
7. Wnętrze - widok od zachodu na prezbiterium.
8. Wnętrze - widok od wschodu na emporę organową.
9. Wnętrze - ściana południowa /empora/.
10. Wnętrze - ściana północna /ambona/.
11. Wnętrze - widok od pñn-zachodu na prezbiterium.

Wkładkę założył: L.Kozłowska, maj 1997 r.

(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ o/Sz-n

7

9

8

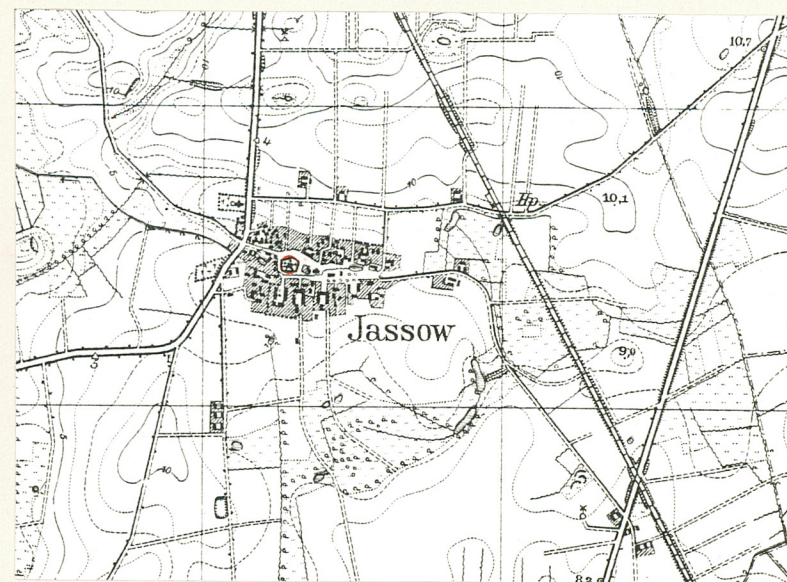

10

1. Miejscowość <u>J A R S Z E W O</u>	4. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ KATOLICKI PARAFIALNY, EWANGELICKI PARAFIALNY, OB. RZYMSKO - KATOLICKI PARAFIALNY P.W. NARODZENIA NAJSWIĘTSZEJ MARII PANNY	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego) 1 fotografia, mapa 1:25000 z 1887 r. /przedruk w 1929 r./ - ksero, cd. historii, cd. opisu.
2. Gmina <u>Kamień Pomorski</u>		
3. Województwo <u>szczęcińskie</u>		

11

cd. historii - Ponownie oszalowano wieżę. W czasie II wojny św. kościół nie uległ zniszczeniu. Do czasów współczesnych zachowało się w większości jego wyposażenie. Niewykorzystane fragmenty stali użyto wtórnie do konstrukcji empyry organowej w kościele w Górkach. Czasowo kościół należał do parafii Katedry z Kamienia Pom.; od 1975 r. jest kościołem parafialnym. Styl - budowla o rdzeniu późnogotyckim z barokowym wystrojem architektonicznym.

cd. opisu - Przy wschodnim otworze nawy, od strony zachodniej - czworoboczna zakrystia o ścianie północnej przeprutej prostokątnym otworem okiennym. Przy zachodnim narożu kościoła - szkarpa. Ściana od strony zachodniej ujawnia pierwotny, późnogotycki rdzeń kościoła w postaci nieotynkowanego, pobielonego muru z ociosanych głazów granitowych. Pozostałe partie ścian korpusu oraz zakrystia - otynkowane, o otworach obwiedzionych płaskimi opaskami z kluczem. Naroża ścian i koronę muru obiegają płaskie pasy tynku. Od zachodu drewniana czworoboczna wieża, otynkowana u podstawy, zwieńczona ośmiobocznym, ostrosłupowym hełmem, zwieńczonym krzyżem. Od wschodu widoczna ściana prezbiterium.

Elewacja wschodnia - Trójosiowa. Otwory okienne zwieńczone łukiem odcinkowym, w płaskich opaskach z kluczem, rozmieszczone

Wkładkę założył: L. Kozłowska, maj 1997 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ o/Sz-n

centralnie w każdym z boków prezbiterium. Poniżej otworu wschodniego, który jest mniejszy od pozostałych, powtórzono formę płaskiej opaski okiennej z kluczem. Naroża i korona muru obwiedzione płaskimi ramami, wykonanymi z pasów tynku. We wsch. połaci dachu – lukarna. Od północy w głębi widoczna jednoosiowa ściana zakrystii, z wejściem obwiedzionym opaską z kluczem, ponad którym umieszczono datę budowy – 1913.

Elewacja południowa – pięcioosiowa, o dwóch parach okien rozmieszczonych po bokach wejścia, ujętego niewielkim ryzalitem o wykroju falistym, dekorowanym czterema smukłymi, gładko opracowanymi pilastrami, podtrzymującymi belkowanie. Otwory okienne w gładkich opaskach z kluczem. Naroża ścian i korona muru obwiedzione ramą z gładkich pasów z pogrubionego tynku. W połaci dachowej dwie lukarny. Zachodnie narożne ściany wsparte szkarpą. Od wschodu widoczne ściany prezbiterium. Od zachodu – wieża.

Elewacja zachodnia – Czworoboczna, zwężająca się ku górze drewniana wieża, o otynkowanym przyziemiu, przykryta ośmiobocznym ostrosłupowym hełmem zwieńczonym metalowym krzyżem. Boki wieży oszalowane. [Z tyłu widoczna zachodnia ściana nawy]. W przyziemiu wejście główne o oszkarpowanych narożach. Od północy w głębi jednoosiowa zakrystia. ✓

Wnętrze – Kościół o prostej organizacji wnętrza, jednonawowy o tetragonalnie zamkniętym prezbiterium; przykryty sklepieniem kolebkowym. Centralna część ściany południowej wciągnięta do wnętrza, pod szerokim łukiem arkady kryjąca empore. Szeroką arkadą otwartą do wnętrza zachodnia część ściany południowej. Łukowe otwory okienne osadzone w łukowych ościeżach, bez rozglifień. Wejście od zachodu przez wieżę oraz od południa przez zabudowaną empore. Od zach. na całej szerokości kościoła – empora organowa, do której wejście znajduje się od strony wieży. Wzdłuż płn. i płd. ściany stalle. Od płn., przy wejściu do zakrystii – ambona. Wnętrze wieży pierwotnie jednoprzestrzenne, ob. podzielone.

Wyposażenie – Sklepienie beczkowe, oszalowane, z malowidłami autorstwa A.Wilda z Hannoveru, wykonanymi w 1913 r. wg malowideł J.Sellina z Wolina z 1681 r., znajdujących się na płaskim stropie, zdemontowanym w 1913 r./chór aniołów na tle nieba/.

– Ołtarz drewn. manierystyczny z 1653 r. autorstwa Gregora Beckmanna i z malowidłami Christiana Basske z 1665 r. /wyobrażenie Chrystusa niosącego krzyż, po bokach obrazy: św. Jan Chrzciciel i Mojżesz /.

– Ambona 1633–34, stylistycznie bliska ołtarzowi, z malowidłami Christiana Basske z 1665 r./wyobrażająca czterech Ewangelistów/.

– Stalle drewn., manierystyczne, z poł. XVII w., wymalowane w 1682 r. przez Joachima Sellina, odrestaurowane przez A.Wilda w 1913 r. /wyobrażenia Ewangelistów i Proroków oraz motywy kwiatowe umieszczone w arkadowych płycinach, wydzielonych żłobkowymi pilastrami/.

– Empora płd. tzw. "chór prałatów", drewn., autorstwa A.Wilda z 1914 r. / 7 obrazów alegorycznych do "Ojcze Nasz"/.

– Empora zach. organowa, drewn., stylistycznie zbieżna ze stallami / sceny biblijne i cytaty z Pisma Św./.

– Rzeźba drewn. Św. Anna Samotrzeć ze św. Janem, polichromowana, ok. 1500, późnogotycka; ob. na płd. ścianie, w niszy obok empery.

– Rzeźba drewn. polichromowana Św. Rodzina, ok. 1500, późnogotycka; ob. na płd. ścianie, w niszy obok empery. Obie rzeźby to pozostałości późnogotyckiego ołtarza.

– Sąd Ostateczny, ol. na drewnie, 1684 r. wg. obrazu Ch. Schwartza; ob. na ścianie płn.

– Zwiastowanie, ol. na drewnie, kopia obrazu z 1682 r. autorstwa J.Sellina, wykonana w 1873 r.; ob. na płn-wsch. ścianie przy ołtarzu.

– Narodziny Chrystusa, ol. na drewnie, kopia obrazu z 1682 r. autorstwa J. Sellina, wykonana w 1873 r.; ob. na płd-wsch. ścianie obok ołtarza.

Instalacje – Elektryczna, odgromowa.